

SZEIBERT ORSOLYA (SZERK.): DEVELOPMENTS IN FAMILY LAW YEAR BY YEAR I (BUDAPEST: ELTE EÖTVÖS 2018) 211.

2018-ban jelent meg az ELTE Eötvös Kiadónál Szeibert Orsolya szerkesztésében a *Developments in Family Law Year by Year I (2018)* című kötet.¹ A kötetben szereplő, 2018 márciusában lezárt beszámoló szerzői tizenegy európai jogrendszer legfontosabb családjogi jogintézményeire vonatkozó szabályozását mutatják be. Igazi európai családjogi kincsestár ajtaja tárul fel az érdeklődő olvasó előtt. A könyvben a szerzők az egyes közép-kelet-európai államok jogrendszerei mellett három mediterrán ország, valamint Belgium családjogi szabályozását ismertetik. A kötet kiemelkedő értéke az egyes családjogi jogintézmények egyedi nemzeti szabályozásainak átlátható, egységes szerkezetben való bemutatása és világnyelven történő hozzáférhetővé tétele. A kötet azonban beszámoló formájába rendezett, egyszerű információáradatnál jóval többet nyújt. Olyan családjogi érdekességekbe nyújt betekintést, amelyek ilyen szerkezetben, ilyen összefoglalással korábban még sosem voltak elérhetőek.

A kötetben szereplő országjelentések három nagyobb egységben mutatják be az államokra jellemző családjogi jogalkotói megoldásokat, jogalkalmazói döntéseket és jogirodalmi vonatkozásokat. Az első részben a legfőbb családjogi jogintézményekre és jogviszonyokra vonatkozó nemzeti rendelkezéseket vizsgálják: a házasságkötés és a házasság

felbontása, a házassági vagyoni jog és a házastársi vagyoni viszonyok (általános rendelkezések, törvényes és választható házassági vagyoni rendszerek), a házastársi tartás (volt házastársak vonatkozásában), az apai és az anyai jogállás, az örökbefogadás, (a gyermekkel) együttélő szülők szülői felelőssége, szülői felügyeleti jogai és kötelezettségei, (a gyermektől) különélő szülők szülői felelőssége, szülői felügyeleti jogai és kötelezettségei, a kapcsolattartás (a gyermek és a gyermektől különélő szülő között), a gyermektartás és a házasságon kívüli partnerkapcsolatok szabályozása. A második részben az országok legfelső bírói fórumainak, alkotmánybíróságainak és felsőbb szintű bíróságainak nagyhatású családjogi vonatkozású, a hatályos szabályozásokhoz kapcsolódó újabb döntéseit ismertetik. A harmadik részben pedig különösen az egyes nemzeti kodifikációkhoz és új nemzeti kódexekhez kapcsolódó jogirodalmi eredményeket tekintik át.

A beszámoló olvasásakor a családjog egyes intézményeinek nemzeti szabályozása kapcsán számos, az egyes országokban többé-kevésbé eltérő megközelítéssel bíró részletkérdés keltheti fel az olvasó érdeklődését. A továbbiakban egy-egy az adott jogrendszerre jellemző és a beszámolóban talált érdekes szabályozás vagy jogintézmény bemutatásával érzékeltetjük annak a nehezen kiaknázható információmennyiségnek a mélységét, amit ez a kötet magában rejt.

¹ A kötetben szereplő beszámoló elkészítésére, kötetbe szerkesztésére és megjelenítésére az Igazságügyi Minisztérium által támogatott, a jogászképzés színvonalának emelését célzó program keretében került sor.

1. HÁZASSÁGKÖTÉS ÉS A HÁZASSÁG FELBONTÁSA: OLASZORSZÁG (MARIA DONATA PANFORTI²)

Az olasz jogrendszer egyike azoknak az európai jogrendszereknek, amelyekben még mindig ismert a polgári házasság mellett a világi jogi következményekkel járó egyházi házasság intézménye. Olaszországban mind a házasságkötés, mind a házasság felbontása kapcsán (összetettségükben is) egyedülálló rendelkezések vannak hatályban. A polgári házasságra vonatkozó rendelkezések kivétel nélkül a világi törvények terrénúrára tartoznak. Az egyházi házasságoknál azonban éles különbséget kell tenni a házasságkötésnek mint aktusnak a szabályozása és a házasságkötés következményeként a házaspár között létrejövő (családi) személyi és vagyoni viszonyokra vonatkozó rendelkezések között. A házasság megkötését a katolikus egyház kánonjoga szabályozza. A házasság mint jogviszony – mint a házasságból fakadó jogok és kötelezettségek egysége – azonban már teljes egészében az olasz világi jog szabályai alatt áll.

A házasság felbontása kapcsán az olasz jog ugyancsak sajátos utat követ. A házasság felbontása, az egyházi házasságkötéshez hasonlóan, a legtöbb esetben két szakaszból áll. Szűk körű kivételektől eltekintve, előbb az elváltáson mint a házasság felbontásához vezető első lépcsőfokon kell a házaspárnak túljutniuk ahhoz, hogy a tényleges bontás kimondására sor kerülhessen. Magának az elváltásnak is kétfé-

le típusa létezik: az egyik házaspár által kezdeményezett, valamint a megegyezésen alapuló elváltás. Mind a két esetben az elváltás alapja a házaspár között fennálló családjogi viszony megromlása (amiben ugyanakkor a véttség elve már nem játszik szerepet). Az olasz polgári törvénykönyv szerint a bíróság akkor határoz az elváltás mellett, ha a házastársak további együttélése (bármelyik házastárs magatartása miatt vagy külső körülmények hatására) lehetetlenné (elviselhetetlenné) vált, vagy az a gyermekek fejlődését súlyosan veszélyezteti. A megegyezésen alapuló elváltásnál 2014-ben újabb rendelkezéseket vezettek be, amelyekkel az addig kötelező bírósági út meghatározott feltételek betartásával elkerülhetővé vált. Az elváltás szakaszán túljutva érkehetnek meg a házaspár, meghatározott idő múlva, a tényleges bontás lehetőségéhez. Azonban az elváltás típusához kapcsolódóan erre a meghatározott időre is eltérő szabályok vonatkoznak. Az egyik házaspár által kezdeményezett elváltás esetén a házastársak elváltása és a házasság felbontása között legalább egy évnek, megegyezéses elváltás esetén hat hónapnak kell eltelnie. Ha a házastársak a különélés időtartama alatt huzamosabb ideig együtt élnek, majd újra „szétválnak”, a különélés törvényben előírt, a bontáshoz szükséges időtartama újrakezdődik. Akárcsak az elváltás során, a házasság felbontása kapcsán is két eljárás biztosított a házastársak számára: egy „hagyományos”, a felek eltérő igényeinek ütköztetésére épülő, valamint egy, a házaspár egyezségén alapuló eljárás, amelyet a házastársak közösen kérelmeznek. Az egyházi házasságok érvénytelenítése, ami ugyan a kánonjogi rendelkezések

² Egyetemi tanár, Modenai és Reggio Emilian Egyetem, Bölcsészettudományi és Társadalomtudományi Kar (Dipartimento di Educazione e Scienze Umane, Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia).

hatálya alatt áll, világi jogi hatásokkal is jár, így a házasság megszüntetésének harmadik módjának is tekinthető. (101–104. o.)

2. HÁZASSÁGI VAGYONJOG,
HÁZASTÁRSI VAGYONI VISZONYOK
(ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK,
TÖRVÉNYES ÉS VÁLASZTHATÓ
HÁZASSÁGI VAGYONJOGI
RENDSZEREK): PORTUGÁLIA (RUTE
TEIXEIRA PEDRO³)

Portugáliában a házassági vagyongjogra vonatkozó rendelkezések körében különösen a szerződés tartalmára vonatkozó szerződési szabadság a felek magánautonómiájára épülő elvének széleskörű érvényesülése figyelhető meg. A portugál polgári törvénykönyv már a házasságról alkotott törvényi fogalmában is feltünteti ezt a hagyományosan vagyongjogi alapelvet. 1577 cikkelyében a törvénykönyv – elismerve a házasság szerződési, szerződésszerű természetét – úgy rendelkezik, hogy „a házasság két személy által kötött szerződés, amellyel a felek célja, hogy a teljes életközösség megvalósításával egy családot alkossanak”. (134. o.)

Házasság előtti megállapodásukban a leendő házasoknak jogában áll kikötni, hogy vagyongjogi viszonyaikra vonatkozóan melyik vagyongjogi rendszer szabályai érvényesüljenek, az egyes vagyontárgyak a házastársi közös, illetve külön tulajdonba sorolása kapcsán milyen rendelkezések érvényesüljenek. A házasulandók három lehetőség közül választhatnak: az ún. szerzett javak közösségére (a magyar szabályo-

zásban az ún. közszerzeményi rendszer), a teljes vagyonközösségre (az ún. vagyonegyesítő vagy teljes vagyonközösségi rendszer) és a vagyon elválasztására (az ún. vagyonekülönítési rendszer) épülő vagyongjogi rezsím közül. A három vagyongjogi rendszerre a portugál polgári törvénykönyvben található rendelkezéseket a házasulandók egy az egyben átvehetik, vagy változtathatnak is azokon a saját jogviszonyuk kapcsán, az egyes szerződéses rendszerek rendelkezéseit vegyíthetik is, de akár egy teljesen új, a már szabályozásra került három rendszertől minden ízében eltérő vagyongjogi rezsímet is belefoglalhatnak a szerződésükbe. Érvényes házasság előtti megállapodás hiányában a házastársak vagyongjogi viszonyaira a törvényes vagyongjogi rendszer szabályai vonatkoznak: a szerzett vagyontárgyak közös tulajdonára épülő (a magyar szabályozásban az ún. házastársi vagyonközösség) vagyongjogi rezsím. A házassági vagyongjogi viszonyok szerződéses szabályozása alól a portugál jog kivételeket is ismer. Két esetben kötelezővé teszi a törvény a vagyonekülönítés rendszerének alkalmazását: ha 60 év feletti személy köt házasságot, vagy ha a házasságot a házasságkötési képesség előzetes megállapítása nélkül kötötték meg. A portugál jog egyben tilalmazza a teljes vagyonközösségi rendszer vagy bármilyen olyan vagyongjogi rendszer alkalmazását, amely a törvényes házassági vagyongjogi rendszertől szélesebb körben létesít vagyonközösséget a házasság alatt megszerzett javak esetében, ha a felek egyikének a házasság megkötésének idején egy korábbi kapcsolatából már vannak leszármazói. (135–136. o.)

³ Egyetemi docens, Portói Egyetem, Jogtudományi Kar (Faculdade de Direito da Universidade do Porto).

3. HÁZASTÁRSI TARTÁS (VOLT
HÁZASTÁRSOK VONATKOZÁSÁBAN):
ROMÁNIA (MARIUS FLOARE⁴)

Romániában a 2009-ben elfogadott, és 2011-ben hatályba lépett új polgári törvénykönyv beemelte a családjogi rendelkezéseket a polgári törvénykönyv szabályai közé. Noha a korábbi házastársat megillető házastársi tartás intézménye szokatlanul mellőzött szerepet tölt be a joggyakorlatban, a törvénykönyv rendelkezései alaposan kidolgozottak, és előremutató rendelkezéseket tartalmaznak. A kódex szerint a házasság felbontása után meghatározott esetekben követelhet a volt házastárs tartás formájában támogatást korábbi házastársától. Az általános feltételek – a mindennapi élethez szükséges megfelelő eszközök hiánya és az önmaga eltartását biztosító munkavégzésre való képtelenség – megléte mellett is csak akkor, ha a házasság felbontása óta nem több mint egy év telt el, és a volt házastárs olyan okból képtelen a munkavégzésre, ami már a házasság előtt vagy alatt is fennállt. Amennyiben a munkavégzésre való képtelenség a házasság felbontása után következett be, annak bekövetkezésének ok-okozati összefüggésben kell állnia a házasság felbontásával.

A 2009-es polgári törvénykönyv a volt házastárs számára fizetendő közönséges tartásdíj mellé kompenzációs támogatás formájában bevezetett egy új intézményt is. A kompenzációs támogatás csak olyan házasságok felbontása esetén ítélt meg, amelyek legalább húsz éven át fennálltak, és amelyek megszüntetéséhez kizárólag a támogatás

fizetésére kötelezett volt házastársnak felróható ok vezetett. A kompenzációs támogatás iránti kérelem kizárólag a bontási per során terjeszthető elő, és a díj kizárólag a bontási perben ítélező bíróság által ítélt meg, újabb eljárásban később már nem igényelhető. A kompenzációs támogatás megítélhetősége független az igénylő volt házastárs esetében fennálló sürgős szükség vagy munkaképtelenség bizonyításától. A kompenzációs támogatás célja a házasság küszöbön álló felbontása miatt a volt házastárs életkörülményeiben beálló jelentős romlás ellensúlyozása. A kompenzációs támogatás teljesíthető pénzszolgáltatásként vagy természetben; akár egyszeri összeg megfizetésével, akár havi járadék szolgáltatásával, de öltheti a kötelezett ingó vagy ingatlan vagyontárgyán fennálló élethosszig tartó haszonélvezet formáját is. A törvénykönyv rendelkezései szerint a támogatás összegének meghatározásakor figyelembe kell venni mind a felperesnek, mind az alperesnek a házasság felbontásakor fennálló vagyoni helyzetét, a házassági vagyoni rendszer megszüntetésének a házastársak vagyoni viszonyaira való kihatásait, a házastársak életkorát és egészségi állapotát, a kiskorú gyermekek neveléséhez való jelenlegi és jövőbeli hozzájárulásukat, végzettségüket és szakképzettségüket, valamint a munkaerőpiacon történő elhelyezkedésre való kilátásaikat. A bontási perben ítélező bíróság a havonta teljesítendő járadék teljesítését vagy a haszonélvezet fennállását élethossziglan, illetve meghatározott időre ítélt meg. (155–156. o.)

⁴ Egyetemi adjunktus, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Jogtudományi Kar (Universitatea Babeş-Bolyai Facultatea de Drept).

4. AZ APAI ÉS AZ ANYAI JOGÁLLÁS:
BELGIUM (ELISABETH ALOFS⁵–ANNE-
SOPHIE VANDENBOSCH⁶)

Belgiumban az apai és az anyai jogállás kapcsán az talán a legkülönlegesebb, hogy noha a belga (polgári) jog szerint is egy gyermek esetében legfeljebb két szülői jogállás fennállásáról beszélhetünk, ez a két szülői jogállás azonban nemcsak egy apai és egy anyai lehet, hanem akár egy anyai és egy társanyai is (a társapaságot nem ismeri a belga jog, elsődleges szülői jogállása egy férfi azonos nemű pár egyik tagjának lehet csak a közösen nevelt gyermek vonatkozásában, a másik férfi azonban örökbefogadás útján ugyancsak szülői jogviszonyba kerülhet a gyermekkel). A belga jog egy másik érdekessége az ún. „*bezit van staat*” intézménye, amit nyersfordításban a „[családi] státusz birtoka” fogalmával adhatunk vissza. Ennek lényege, hogy egy olyan tényleges, a külső szemlélő számára is érzékelhető helyzet áll fenn, amelyből a szülő és gyermek között fennálló jogviszonyra egyértelműen következtetni lehet. A gyermek az apa családnevét viseli (*nomen*), a férfi a gyermekhez úgy viszonyul, mint saját gyermekéhez, úgy bánik vele, mint saját gyermekével (*tractatus*), és a gyermeket mind a család, mind a társadalom, mind a közhatalom szervei a férfi gyermekeként

kezelik (*fama*). Ez az intézmény tette lehetővé azt, hogy meghatározott esetekben a társadalmi megítélésen és érzelmi alapokon álló apai jogállás diadalmaskodhasson a belga jogban a származás megállapítása során elsődleges jelentőségű biológiai származás felett. A szülő és gyermek közötti jogviszony fenntartásával ugyanis kizárta a jog szerinti apa apai jogállásának megkérdőjelezhetőségét. Erről a családjogi alapelvről 2016-ban a belga alkotmánybíróság megállapította, hogy sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8., a magán- és családi élet védelmére vonatkozó cikkét. Az Alkotmánybíróság érvelése szerint, mivel a „*bezit van staat*” intézménye a szülői jogállás bíróság előtti megtámadásának abszolút akadályként lehetővé tette, hogy a társadalmi és érzelmi kötelekeken alapuló látszatvalóság felülírja a biológiai tényeken alapuló tényleges helyzetet, így a bíróság eljárása során el volt zárva attól, hogy minden érintett fél érdekét tekintetbe vehesse. Így a gyermek a törvényes apaság megtámadásának lehetőségétől elcsúszott. (15–17. o., 26–27. o.)

5. ÖRÖKBEOFOGADÁS: CSEH
KÖZTÁRSASÁG (LENKA
WESTPHALOVÁ⁷)

A cseh beszámoló szerint, miután 1950-ig Csehszlovákia történeti joga lehetővé tette nagykorúak örökbefogadását is, a 2014-ben hatályba lépett új cseh Polgári Törvénykönyv rendelkezései között ismét helyet kapott a nagykorú

⁵ Egyetemi docens, Brüsszeli Szabadegyetem, Jogtudományi és Kriminológiai Kar (Faculteit Recht en Criminologie Vrije Universiteit Brussel), posztdoktor kutató, Antwerpeni Egyetem, Jogtudományi Kar (Faculteit Rechten Universiteit Antwerpen).

⁶ PhD-hallgató, Brüsszeli Szabadegyetem, Jogtudományi és Kriminológiai Kar (Faculteit Recht en Criminologie Vrije Universiteit Brussel).

⁷ Egyetemi adjunktus, Palacký Egyetem, Olomouc, Jogtudományi Kar (Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta).

személyek örökbefogadásának egy módosított formája. A szabályozás szerint az örökbefogadónak már lehetnek saját gyermekei, és az örökbefogadott személy is megőrizheti jogát arra, hogy vér szerinti (eredeti) családjától tartást, támogatást követelhesen. A cseh családjog a nagykorúak örökbefogadására kétféle lehetőséget biztosít. Az első esetben, amelynek rendelkezései lényegében megfeleltethetők a kiskorúak örökbefogadására vonatkozó szabályrendszernek, az örökbefogadott nagykorú személy az örökbefogadó gyermekének, így az örökbefogadó örökösének jogállásába kerül, azonban öröklési jogait vér szerinti családjában elveszíti. Abban az esetben azonban, amikor a nagykorú személyek örökbefogadására vonatkozó szabályok nem idomulnak a kiskorúak örökbefogadására vonatkozó rendelkezésekhez, az örökbefogadott mind vér szerinti családjában, mind az örökbefogadó után öröklési jogot szerez. (69. o.)

6. AZ EGYÜTTÉLŐ SZÜLŐK SZÜLŐI FELELŐSSÉGE, SZÜLŐI FELÜGYELETI JOGAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI: LENGYELORSZÁG (PIOTR FIEDORCZYK⁸)

A családról és a gyámságról szóló 1965-ben elfogadott még hatályban lévő kódex az elmúlt évtizedekben számos olyan módosításon esett át, amelyek a jogirodalmi nézetek szerint alkalmassá tették arra, hogy a jelenlegi lengyel társadalmi igényeknek, illetve egyes vallási körök követeléseinek is eleget tudjon tenni. A gyermekek jogállása kapcsán elfogadott

módosítások a gyermekek jogi helyzete erősítésének, illetve a gyermekek és szüleik közötti viszonyban a gyermek pozíciójának, illetve érdekeinek védelmét szolgálták. (117. o.) Az együttélő szülők szülői felelőssége, szülői felügyeleti jogai és kötelezettségei kapcsán a kódex 92. cikkelye rögzíti, hogy a kiskorú gyermek szülői felügyelet alatt áll. A kódex a „szülői felügyelet” kifejezést használja, a „szülői felelősség” fogalma a lengyel jogirodalomban nem terjedt el. Általános szabályként a szülői felügyelet mind a két szülőt megilleti. A szülői felügyelet tartalma magában foglalja a gyermek személyéről és vagyonáról való gondoskodást, valamint – emberi méltóságának és jogainak tiszteletben tartása mellett – a gyermek nevelésének jogát. A lengyel kódex 95. cikkelyének harmadik bekezdése szerint a szülőnek a szülői felügyelet gyakorlása során tekintettel kell lennie mind a gyermek jólétére, mind a társadalom igényeire. A szülők gondozzák és nevelik a szülői felügyeletük alatt álló gyermeket. A kódex 96. cikkelye szerint a szülők kötelessége a gyermek fizikai és szellemi fejlődésének támogatása, és a gyermeket tehetőségének megfelelően fel kell készíteniük a társadalom hasznára történő munkálkodásra. A kódex egyik utolsó módosítása éppen a 96. cikkelyt érintette, amelynek jelenleg hatályos első bekezdése a lengyel jogtörténetben először tilalmazza a testi fenytetés bármely formáját, kivételek fenntartása nélkül. A lengyel családi jogászoknak a beszámoló szerint hatvan évükbe telt, mire ezt a rendelkezést be tudták vetetni a kódexbe. (127. o.)

⁸ Egyetemi tanár, Białystoki Egyetem, Jogtudományi Kar (Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku).

7. A KÜLÖNÉLŐ SZÜLŐK SZÜLŐI FELELŐSSÉGE, SZÜLŐI FELÜGYELETI JOGAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI: SPANYOLORSZÁG (JORDI RIBOT⁹)

Spanyolországban mind a két szülőnek joga és kötelezettsége együtt élni gyermekeivel. Ennek megfelelően a szülői felelősség teljesítése magában foglalja azt is, hogy a szülő meghatározott időközönként közös háztartásban él gyermekeivel, és gondoskodik róluk. Ha a szülők külön élnek, a gyermekétől külön élő szülőnek a gyermekével való együttéléshez fűződő joga érvényesítésére, illetve kötelezettsége teljesítésére biztosított időtartam, valamint annak részlet-szabályai vagy a szülők megállapodásával, vagy a bíróság döntésével kerülnek rögzítésre. Különélő szülők esetében a napi döntések meghozatala és a gyermekkel való együttélés rendezése jellemzően a szülői felügyelet gyakorlása és a kapcsolattartás, illetve látogatás jogának különválasztása, valamint e jogok egyik és másik szülőhöz való rendelése útján valósul meg. Mindazonáltal 2015-ben a spanyol jogban bevezetésre került az ún. egyedül gyakorolható és a megosztott fizikai felügyelet fogalma. Ugyan maga a jogszabály szövege a megosztott fizikai felügyelet kivételes jellegére utalt, az elmúlt több mint tíz évben az új jogintézmény útjában korábban még fennálló akadályokat elhárították. A spanyol gyakorlatból levonható a következő, hogy a megosztott fizikai felügyelet elrendelése, amennyiben az nem jár a gyermekek érdekeinek sérelmével, a körülmények adta lehetőségek szerint a leggyakrabban alkalmazott választás

lett. A szülőknek még abban az esetben is joguk van a gyermekekkel való kapcsolattartáshoz, ha kizárólag az egyik szülőt jogosították fel, vagy egy harmadik személyt jogosították fel a gyermekekre vonatkozóan a szülői felügyelet gyakorlására. A kapcsolattartás jogának terjedelmét a felek állapíthatják meg, vagy a felek egyet nem értése esetén a bíróság, mindig az adott eset körülményei alapján. (193–194. o.)

8. KAPCSOLATTARTÁS (A GYERMEK ÉS A GYERMEKTŐL KÜLÖNÉLŐ SZÜLŐ KÖZÖTT): BULGÁRIA (DIMITAR TOPUZOV¹⁰)

Bulgáriában a gyermek és a gyermekétől különélő szülő közötti kapcsolattartásról megállapodásukban maguk a szülők is rendelkezhetnek. Amennyiben a szülői felügyelet közös gyakorlásáról a szülőknek nem sikerült megegyezniük, külön rendelkezniük kell a gyermek és a gyermektől különélő szülő közötti (személyes) kapcsolattartásról. Ha a szülők nem tudnak egyezsége jutni, a kapcsolattartás kérdésében a bíróság dönt. A bíróságnak a gyermek és a gyermekétől különélő szülő közötti kapcsolattartás szabályozása kapcsán rendelkeznie arról, hogy a szülő milyen gyakran és milyen időszakokra találkozhat és viheti magával a gyermeket. A kapcsolattartásra vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően részletezetteknek és egyértelműeknek kell lenniük ahhoz, hogy a jövőben a szülők között a kapcsolattartás végrehajtása ne válhasson további konfliktusok forrásává. A kapcsolattartás jogától csak kivételes esetekben

⁹ Egyetemi tanár, Gironai Egyetem, Jogtudományi Kar (Facultat de Dret Universitat de Girona).

¹⁰ Egyetemi adjunktus, Plovdivi Egyetem, Jogtudományi Kar (Юридически факултет Пловдивски университет).

– és akkor is csak a gyermek érdekeinek védelmében – fosztható meg a gyermektől különélő szülő. Amennyiben felmerül, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó rendelkezések betartása érdekében erre szükség van, a bíróság előírhatja, hogy a kapcsolattartásra csakis meghatározott harmadik személy jelenlétében, meghatározott helyszínen kerülhet sor. A körülmények megváltozása esetén a bíróság új intézkedéseket állapíthat meg, a korábbi intézkedéseket módosíthatja; bármelyik szülő vagy a gyermekek védelméről szóló törvényben meghatározott szakhatóság kérelmére, továbbá hivatalból. A bírósági intézkedések megváltoztatásának alapja kizárólag a körülményeknek a döntés meghozatala utáni megváltozása lehet. (37–38. o.)

9. GYERMEKTARTÁS: HORVÁTORSZÁG (BRANKA REŠETAR¹¹)

A horvát családjogi törvény szerint a horvát Népesedés, Család, Ifjúság és Szociálpolitikai Minisztérium minden év április 1-jéig köteles közzétenni a gyermektartás minimális összegére vonatkozó megállapításait. A gyermektartás összege a horvátországi átlagos éves fizetés és a gyermek életkorához igazodva meghatározott százalékban kerül kijelölésre (a hatályos szabályozás szerint a 6 évesnél fiatalabb gyermekek esetében ez 17%, a 7 és 17 év közötti gyermekek esetében 20%, a 14 és 18 év közötti gyermekek esetében pedig 22%). Ezek a törvényes rendelkezések egy egészséges gyermek havi ellátásához szükséges hozzájárulás minimális mértékét tartal-

mazzák. Az adott törvényes rendelkezések egyben a munkaképes korú, de saját vagyonnal nem rendelkező és munkanélküli szülőknek az egészséges kiskorú gyermekük irányában fennálló tartási kötelezettségére is utalnak. A családjogi törvény alapján a Népesedés, Család, Ifjúság és Szociálpolitikai Minisztérium köteles a gyermektartásdíj mértékére vonatkozóan – a szülő havi bevételét és a gyermek életkorát figyelembe vevő – iránymutatásokat is kibocsátani. A családjogi törvény szerint, ha a gyermek maradandó károsodással járó betegségben szenved, a gyermektartás mértékét annak megfelelően magasabb összegben kell megállapítani. (55. o.)

10. HÁZASSÁGON KÍVÜLI PARTNERKAPCSOLATOK: SZLOVÉNIA (SUZANA KRALJIC¹²)

A házasságon kívüli partnerkapcsolatok kapcsán a házasságról és családi kapcsolatokról szóló 1976-os szlovén törvény (2017-ben került elfogadásra, és 2019-ben lépett hatályba az új szlovén Családjogi Törvény; a beszámoló még a korábban hatályos szabályozás ismertetésére épül) feldolgozott rendelkezéseiből kiderül, hogy a szlovén jog hagyományos megközelítése szerint élettársi kapcsolat vagy együttélés egy házasságra nem lépett férfi és nő kapcsán merülhet fel, amelynek feltétele az élettársak között az életközösségnek hosszabb időn keresztül való fennállása. Az élettársi kapcsolat szélesebb körű joghatásairól azonban a korábban hatályos törvény nem rendelkezett, azt az egyes társadalmi viszonyokra vonatkozó külön jogszabályokra biz-

¹¹ Egyetemi docens, Osijeki Josip Juraj Strossmayer Egyetem, Jogtudományi Kar (Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni Fakultet).

¹² Egyetemi docens, Maribori Egyetem, Jogtudományi Kar (Univerza v Mariboru Pravna fakulteta).

ta. A Szlovén Köztársaság alkotmánya 1991 óta rendelkezik az élettársi kapcsolatból fakadó jogviszonyok jogi szabályozásáról. Az egyes jogterületeken az élettársi viszonyra vonatkozó rendelkezések száma 1991 óta jelentősen megnövekedett. Szlovénia 2005-ben emellett elfogadta az azonos nemű személyek bejegyzett élettársi kapcsolatára vonatkozó törvényt. A jogalkotó ugyan kísérletet tett arra, hogy az új családjogi törvény megszületésével a különeműek házasságára vonatkozó szabályokat (meghatározott kivételekkel, például az örökbefogadásra vonatkozó rendelkezések) kiterjessze az azonos neműek élettársi kapcsolatára, illetve, hogy a házasság jogintézményét az azonos nemű párok számára is elérhetővé tegye, azonban az ezekről a kérdésekről megrendezésre került két népszavazáson a résztvevők többsége elutasította a kezdeményezést. 2016 áprilisában a szlovén törvényhozás elfogadta az azonos nemű élettársak élettársi kapcsolatáról szóló törvényt, amelynek 2017. áprilisi hatálybalépése óta Szlovéniában a bejegyzett vagy be nem jegyzett élettársi kapcsolatban élő azonos nemű élettársak ugyanazokkal a jogokkal rendelkeznek, mint a különemű élettársak, meghatározott kivételekkel, mint a házasságkötéshez, az örökbefogadáshoz és a reprodukciós eljárásban való részvételhez való jog. (179. o.)

11. HÁZASSÁGI KÍVÜLI PARTNERKAPCSOLATOK: MAGYARORSZÁG
(SZEIBERT ORSOLYA¹³)

A magyar jog két nevesített házasságon kívüli partnerkapcsolatot ismer, az élet-

társi kapcsolatot és a bejegyzett élettársi kapcsolatot. Az élettársi kapcsolatra vonatkozó rendelkezések a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben találhatók. A bejegyzett élettársi kapcsolat fogalmát a 2009. évi XXIX. törvény vezette be. Az élettársi kapcsolat olyan házasságon kívüli informális jogviszony, amely mind azonos nemű, mind különemű személyek által választható együttélési forma. Bejegyzett élettársi kapcsolatot kizárólag azonos nemű személyek létesíthetnek. Az élettársi kapcsolat fogalma – az élettársi vagyoni szerződésre, az élettársak közötti törvényes vagyoni rendszerre és az életközösség megszűnése esetére az élettársak lakáshasználatának szerződéses rendezésére vonatkozó szabályokkal együtt – a Polgári Törvénykönyv Hatodik Könyvében szerződéstípusként került szabályozásra. A Polgári Törvénykönyv az élettársak közötti törvényes vagyoni rendszer kapcsán egy olyan új szabályozást vezetett be, amely hasonlít a házastársak által választható közszerzeményi vagyoni jogi rendszerhez. Az élettársi kapcsolat családjogi joghatásaira vonatkozó rendelkezések a törvénykönyv Negyedik Könyvében (Családjogi Könyv) kerültek elhelyezésre. Az élettársi tartásra és az élettársak lakáshasználatának rendezésére vonatkozó szabályozás 2013 előtt a magyar jogrendszerben ismeretlen volt. Az élettársi kapcsolat családjogi joghatásai ugyanakkor csak abban az esetben érvényesíthetők, ha az életközösség legalább egy évig fennállt, és az élettársak kapcsolatából gyermek született. Az élettársak közösen nem fogadhatnak gyermeket örökbe, kapcsolatukat a magyar jog a házasság mellett, attól független jogintézményként keze-

¹³ Egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

li. A bejegyzett élettársi kapcsolat mint jogintézmény ugyanakkor a házassághoz nagyon hasonló jogkövetkezményekkel rendelkezik. A bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvény szerint a Családjogi Könyvnek a házasságra és a (volt) házastársakra vonatkozó rendelkezéseit hasonlóan a bejegyzett élettársi kapcsolatra és a (korábbi) bejegyzett élettársakra is alkalmazni kell. A házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat közötti legfőbb különbségek, hogy a bejegyzett élettársak egymás családi nevét, vagy közös családi nevet nem viselhetnek, nem fogadhatnak közösen örökbe, és nem vehetnek részt emberi reprodukcióra irányuló különleges, külön törvény szerinti eljárásokban. (96–97. o.)

Az előbbieken bemutatott, az egyes témákhoz kötődő nemzeti szabályozási megoldásokon túl még számtalan családjogi érdekességet lehetett volna a kötet alapján legalább említésképpen bemutatni. Azonban a kötet valódi értékét, rejtett kincseinek gazdagságát remélhetőleg már ezek a példák is érzékeltetni tudják. A családjog által szabályozott, az egyes

magánszemélyek legszemélyesebb jogviszonyai kapcsán felmerülő kérdésekre adott egyes válaszok szükségszerűen magukon viselik megszületésük közegének, az adott szabályozás gazdasági, társadalmi, de leginkább kulturális környezetének minden jellemvonását. Az egyes államok jogszabályi rendelkezéseinek megismerése, a nemzeti sajátosságokban bővelkedő jogrendszereknek otthont adó európai kontinensen már önmagában sem könnyű feladat. Minden olyan jogász és nem jogász számára hasznos és értékes olvasmányul szolgálhat a kötet, aki érdeklődéssel fordul az egyes európai jogi tradíciók felé, és végső soron megszeretné érteni az egyes jogrendszerek mindegyikében tapasztalható, azonos társadalmi igényekre adott eltérő jogi válaszok hátterét. A megértés hosszú folyamata az ilyen kötetek elolvasásával még távolról sem tekinthető befejezettnek, de a hosszú úton megteendő első lépéshez az olvasó minden kezdeti támogatást és szükséges municiót megkap.

*Rácz Lilla**

* Tudományos segédmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4. E-mail: Racz.Lilla@tk.mta.hu.